

Alkatea eta Moliere

«No me toque los cojones, señor alcalde» ozenki aditu zen *Dama eta Kardinala* antzezlanaren aurkezpenean. Ramon Bareak, eskarmentu handiko teatro-inurri zuhurrak eta aldi berean lan honen zuzendariak, berba latz horiek leporatu zizkion Bilboko alkateari. Orduan, Azkuna jauna, Guggenheimen hiriko kapitaina, mutu geratu zen. A zer nolako harremanak izaten diren antzerkigile eta agintarien artean!

Benetako eszena hau Bilboko Arriagan gertatu zen irailean. Alkateak Txalo konpainiaren azken muntaiaren aurkezpena atzeratu zuen bertan izan nahi zuen-eta. Egun bat beranduago, prentsaurrekoari alkateak berak eman zion hasiera Moliereri buruzko berbaldi luze eta prestatu batekin.

Ramon Barea, berriz, zur eta lur alkatearen ezpaine-tan dramagileari buruzko bere eskuz idatzitako testuak entzuten ari baitzen. Alkatearen lotsa ez zela makala pentsatuko zuen. Jarraian, Bilboko mandatariak bere kultur zinegotziari eman zion hitza Arriagaren aurtengo egitarauaren lerro nagusiak adierazteko. (Noizko teatro hone-tako lemazaina?, pentsatuko zuten bertan zeudenetako batzuek).

Amaitzeko, kazetariak horretarako deituak baitziren, arestian aipatu Txalo konpainiaren lanaren azalpena. Baina alkate bilbotarraren iritziz, hamar minutu nahikoa ziren egun berean estreinatuko zen lana aztertzeko. Hamar minutu baino ez! Hortxe biztu zen Barearen haserrealdia. Azkunaren harrokeria neurritz kanpoko zelakoan ezine-gona aurpegiratu zion eta prentsaurrekoari aurre egin zion giro nahasi hartan.

Ez dakigu azkenean Iñaki Azkuna *Dama eta Kardinala* ikustera joan ote zen. Sekula ez dugu euskal antzerki in-

dependentearen ekinaldietan ikusi eta duda-muda zilegia zaigu. Oraingoan batek daki!

Dena den, Moliereren gaineko berbak ez ziren debalde izan. Bertan islatu baitziren euskal eszenan dugun zenbait mandatariren inozokeriak eta harropuzkeriak. Ekaitz bortitzen aurka, denbora luzez ibilitako antzerkigileen lanari mesprezu handiagoa ezin.

Sinfonikoen hipoteka

Zalantza gutxiago sortu dit. Iñaki Azkuna, aurreko istorioaren protagonista, musika klasikozalea delakoan nago. EAJren mandatarari gehienak diren bezalaxe.

Kultur aurrekontuei begira honela adierazten da, behinik behin. Aurten, Bilboko Orkestra Sinfonikoak 800 milioi eta Euskadiko Orkestra Sinfonikoak 860 milioi. 1.600etik gora milioi pezeta xahutzen dugu euskalerritarrok sinfonikoak mantentzen. Honez gain, Kursaal eta Euskalduna altxatu dira haiei begira. Luxu guzti-guztiak klasikoaren menpe. Herri ttipi honek bi Orkestra Sinfonikoen beharra ote du? Hamaika aldiz errepikatzen den kritika. Bat aski litzateke. Baina epe laburrera, musika mota honen aupada baino ez dugu behatzen.

Bilboko kultur aurrekontuak gainbegiratu genituen eta ez zegoela kultur ekinaldi gehiagorako dirurik argudiatzen zuen EAJko zinegotzi batek. (Baten batek euskararen atala ez zela aurrekontuaren % 1era ailegatzeko gogorazi zionean). Kultur erabakiak irtenbide gabeko kantoian daude eta burdinazko zerrailak BOS du izena.

Antzeko egoera gertatzen da Autonomi Erkidegoaren eremuan. Behin batean, Lakuako goi mailako ardura zuen politikari batek onartu zidan Euskadiko Orkestra Sinfonikoak antzerki, zinema, dantza... ikuskizun guztien hedapena eta sustapena baldintzatzen zuela. Aurrekontu irmoa du eta ukiezina da.

Konparatuz gero, alde infinitua dago musika klasikoa eta zinema edota antzerkia ekoizteko erabiltzen diren dirulaguntzen artean. Izan ere, EAJk argi eta garbi utzi du

boterera heldu zenetik, lehentasuna musika klasikoaren ikuskizunean dagoela.

Paradoxa agerian dago: zein da euskal *labela* izan dezakeen ikuskizuna? Orkestra sinfonikoan baino antzerkian, zineman edota dantzan, besteak beste, bilatu behar ko genuke. Bide okerretan dabilta, nonbait.

Gehiegikeria honetan murgildurik gaude atera ezinik. Bi orkestrek estuki lotzen baitute ikuskizunak taularatzeko eman daitekeen laguntza instituzionala.

Norabidea leuntzeko gure orkestrek hainbat ekimen «herrikoi» plazaratu dute historian zehar. Bilbokoa Gontzal Mendibilen *Iparragirre Hegalaria* eta Kepa Junkerarekin aritu da. Euskadikoak, berriz, Benito Lertxundi eta aurki Txirri, Mirri eta Txiribiton pailazoekin batera joko du. Tamalez, bidean galdu da Xabier Leterekin egin gura zuen kolaborazioa. Baina salbuespenak salbuespen, zuzendu beharreko egoera dugu musika funtzionario horien adar bikoitza.

Iparreko kale antzerkia

Antzerkiaren historiak Mediterraneoan kokatu ditu kale adierazpenik ikusgarrienak. Hango usadio zaharrak suaren erabilpena ekartzen digu gogora eta honen ondorioz, bertan sortu ziren Penintsulan ezagutzen diren kale-talderik eraginkorrenak: Comediants, Xarxa, Artristras, La Fura dels Baus...

Pirinioetako iparraldetik gora, aitzitik, antzerkia berbaldietan oinarriturik ohi zegoen. Klasikoak baino klasiakoagoak areto ponposoetan sarturik, hain zuzen.

Baina joera hau zeharo aldatu da. Arestian irudikatutako paisaia ez da gaurkoa. Mediterraneoan kale antzerkia geldialdi luze batean dago. Proposamen estetikoak errepikatutako baino ez dira egiten eta indar franko galdu da kale muntaietan.

Estatu frantziarrear, berriz, azken hamarkada honetan kale antzerkiaren bizkundera eman da. Hots, iparretik dator kale estetika iraultzailea.

Irailean, Barakaldok kale antzerkiaren sasoia itxi zuen eta aurtengo hamaikagarren edizioan bi ordezkari frantziar kaleratu ziren. Uztaren azkenengo aleak, alegia. Naphaline eta Les Quidams gaur egungo estetikaren maisuak baitira.

Naphaline Mediterraneoko deabruen moldaketaren bidean abiatzen da. Herensuge mugikor baten gainean deabru itxurako rock-punk-jazz talde batek ikuskariaren erritmoa ematen du zuzen-zuzenean. Bateria, gitarra eta baxua infernuko soinu banda da. Inguruetan dozena erdi deabruen gorabeherak. Ez dute apenas piroteknariak erabiltzen eta hor datza lan honen kalitatea. Ez dira suaren kean ezkutatzen. Aktoreek antzeztu egiten dute. Aktore lan bikainaz gain, ez dira makalak su malabareak burutzen. Azken aldi honetan topa daitekeen erakargarrietakoa.

Les Quidamsekoek, berriz, mistizismoan oinarritu dute ikuskizun zuri eta isila. Bost hankapalu nahikoak dira irudi magikoak sortzeko eta kalejiran eraldaketa ikusgarri bat jasotzen dute. Honela, hankapaluen jantziak puztuko dira eta mundu irreal batean sartuko gaituzte. Dena xume, dena ahul, dena aire.

Atzera begira jarriz gero, 1990ean Lekeitioko Kale Antzerkialdian Plasticiens Volants talde tolosarrak (Okzitania) antzerkizale ugariren begiak zabaldu zituen. Proposamen artistikoa zeruan gauzatu zuen bi puztuki erraldoien artean. Une hartan jakin genuen ildo estetiko berri baten aurrean geundela. Talde honentzat Penintsulako estraineko emanaldia zen. Handik aurrera Katalunia, Gaztela, Andaluzia eta abarreko jaialdirik nagusienetan ibilia da. Eta jakina, eskola eratu du. Bada jarraitzailerik.

Lekeitioko jaialdizaleentzat ezustea ez zen eten. Hurrengo urtean, 1991n, Britainiako Tuchenn taldea ikusteko aukera izan genuen. Ezina irudi bihurtu zen. Kanpandorretik bi aktore oinez jaitsi ziren (ibiltzen esan dugu eta ez *rappel* egiten). Agian hor gertatu zen kale antzerkizalirik amorratuaren irudirik preziatuena. Geroago ez baitugu halakorik gozatzeko aukera izan. Hamaika lan eder eta ikusgarri baina inoiz ez gau hartan sentitu genuen magia.

Tuchenn taldearekin batera Frantziako lurretan zegoen kale-antzerki talde ugarien berri hedatu zen. Handik aurrera kalealdietan ezinbestekoak izan direnak. Bordeleko teatro jaialdian, adibidez, Parisko Royal de Luxe taldea ezagutzeko aukera izan genuen. Euskal Herria zapaldu ez duen Europako kale-antzerki talderik interesgarrienetakoa.

Zalantzarik gabe Frantzian kokatzen den kale antzerkia azkenengo ezusterik gozoenak ematen ari da, munduko hoberenetakoa baita.

Magazinen bonbaketa

ETBko zuzendariaren aldaketa zela eta, eztabaida sutsua kaleratu zen komunikabideetan. «Nolako ETB behar genuen?» aldarrikatu zuten lau haizetara. Esandako iritzien artean bada bat nahiko adierazgarria: «dagoen egoera ikusita kalitate handiko 24 orduko telebista nekez burutu daiteke». Iritzigileen ustez, euskarazko 8 ordu aski dira goi mailako kalitateari eutsiz gero.

Zuzendaritza berriak muzin egin dio aburu horri jakina, eta azken urte hauetan zabaldutako biderei darraio. Kirolaz eta beste kateetan arrakasta duen formatua imitatuz bete du programazioa. Kirolak ETBko sorrerarekin bat egiten du eta ohitura lege bilakatu da.

Kezkagarria da beste kateetan gertatzen den oihartzunaren atzetik ibiltzea. Dena den, aitortu behar dugu hainbat kopiekin (edo moldaketekin) bete-beteen asmatu dutela. *Goenkale* dugu aipagarriena. Baina badira bestelako joera ulergaitzagoak.

Espainiako T5eko *Cronicas Marcianas* saioaren gibeletik magazinaren uholdea heldu zaigu *zapping*-era. Euskarazko ETBk, esate baterako, eguneroko magazin bat izatetik hiru pantailaratzera eman du jauzia. *Egin kontu*, *Bertatik Bertara* eta *Sorginen laratza*. Hirurek astegunero betetzen dute euskara herriaren pantaila txikia.

Euskaldun nahikorik bada hiru magazin horiek betetzeko? Horra hor itauna. Baietz gabonak baino lehen

gonbidatu falta izan. Denborak emango edo kenduko dit arrazoia. Bien bitartean, logikak bestelako aburua ekarzen dit ahora: ez al zen samurragoa *Bertatik Bertara* saioari konfiantza gehiago ematea? Urte luzez bidaia bikaina eraman duen telesaioak ez zuen barne konpetentziarik merezi.

Sorginen laratza-k, berriz, asaldatu du euskaldun askoren egunerokotasuna. Euskal giroetan hitzetik hortzera dabil aurreko gauean ikusitakoa. Eta nahiz eta *Cronicas Marcianas*-en bertoko moldaketa txiroa dela onartu, kritika nahiko onak jaso ditu han-hemenka.

Nik, aldiz, gaurko telezaborraren oinordeko duin bat baino ez dela uste dut. Adibide bat jarriko dut hobeto azaltzeko: Donostiako Zinemaldiko *glamour*-ak eta txutxumutxuek askoz ere interes gutxiago bizten didate zinemari buruzko informazio «serioak» baino. ETBri galdetuko nioke: non dira Zinemaldiari buruzko informatibo bereziak?

Biba pastoralak!

Hona hemen mende honetako agurra. Bada zerbait ederragorik herri ikuskari baten xarma baino? Nire ikusle-bihotz apalean *Iparragirre* pastoralak eman dio amaiera milurtekoari. Iraganetik gerora jauzia erraz eman duen euskal ikuskari hunkigarria.

Etxahun-Irurik berriztu zituen pastoralaren bideak orain dela mende erdi bat gutxi gorabehera. Eta zalantzarik ez dago honen ekarpenetan oinarritzen dela gaurko arrakasta itzela. Aurten bi pastoral plazaratu dira eta biek erakutsi dute era parateatral honen osasun gozoa.

Iparragirre-k duela hogeitau urte idatzitako testuak taularatu zituen eta denon aurrean agerian utzi zuen Etxahun-Iruriren luma aitzindaria. Gaurkotasuna galdu barik, jeltaldiek, bata bestearen atzetik, milaka ikusle liluratu zituzten. Pastoralak dugu euskal ikuskaririk euskotarrena. McMundu honetan euskaldun egiten gaituena.

Harritzekoa da mende honen azken unetako antzerki kantatu honen funtsa auzolanean izatea. Harro adieraz

dezakegu biba pastorala! Herritik sortzen baita eta herrira itzultzen da ikuskizun zirrargarri bilakatua.

Alorak ema dü bihirik hoberena
Udaren ondotik jin zaikü larrazkena
Itzaina einerik einerik da etzana
Nok ütüliren dü ütüliren beazana

Etxahuni dedikatutako hitz hauekin Jean-Michel eta JohaÑe Bedaxagar aita-semeeek eman zioten bukerak Urdiñarbek plazaratu zuen *Iparragirre* pastoralari. Oroitu behar orain dela hemeretzi urte ere aita taulen gainean zegoela. Gaur lekukoa boz nerabe eta fin batek eskuratu du. Zuberoko itsasoak badu esperantzarik. ♣